

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԱՐՄԵՆԻԱԿԱՆ ԺՈՐՈՋԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՊԱՅՈՐԶԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Պարզվեց 28րդ տարեշրջանի (1912-1913 թվական) բաժնետիրացիներին 20 ֆրանկ. թիվերի և արտոնագրերի համարները 10 ֆրանկ, կոմիտեի և արտոնագրերի համար 1 ֆր. : Նամակ կամ դրամ չպետք է լինի :
M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
Marseille (France)

ԻՆՏԵՐՆԱԿԱՆ

ԹԻՒ 33

1913 ԱՊՐԻԼ 23 ԴԻ

(2. 3. 1913 Ապրիլ 10)

ՊԱՅՈՐԶԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Խմբագրությանը, եթե հարկ համարի, համապատասխան և կապակցված լինի կը հրատարակեն իրեն զրկուած գրութիւնները : Գործարար չէ վերագործունել հրատարակուած ձեռագիրները :
Ծանուցումներ կը զրկուեն հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով :
Ծանուցում 1 միջակայքը 1 տողով կը լինի : 1 գլխագիրը 2 տողով :

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction : Place Alexandre-Labadié, 17.

ԲՈՋԱՆԵՐԻ ԿՈՒՅԻՆ

Կիլիկիան արձագանգ. — Յաճկապէս տիրապետութեան տակ. — Նամակ չընդ թիւրքական (կապարա). — Տ. Գեորգի Երեւան. — Պաշտօնական ծանուցում « Յովսէփ Իզմիրեանց Գրական Ֆանդիստիկայի » : — Կ. Բաւմազեանի պատրաստած Հայաստանի բարեկեց. — Թուրքիա պայքարում մը Հայաստանի մէջ. — Զարթոնք Յարիւն ներկայացած. — Թուրքական պատերազմը. — Պաշտօնական պատերազմը. — Նախապաշտօնական. — Ծանուցումներ :

ԿԻԼԻԿԻԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

Մեր Ս. Կաթողիկոսը ժամանակէ մը ի վեր է որ Ատանա կը գլուխ տուի, կատարելու համար կարգ մը գիւմրիներ Ատանայի կուսակալին մօտ : Կուսակալը թէն բարի մարդ է կըսուի, այլ սակայն մինչեւ ցարդ գիւմրիներն ապարդիւն մնային : Ատանա պատճառն է Պոլսոյ կեդրոնական կառավարութեան անուրջ և ձգձգողական ընթացքը. օրինակի համար՝ Հաճընի մէջ փախուստականներ ձերբակալելու նպատակով կատարուած զինուորական հետապնդման միջոցին թէրզեաններու այրած տան փոխարժէքն ու ազգային աշխատանքի փառանքը գեւ չի վերադարձեցան և խնդիրը կը մնայ Կ. պոլսոյ նախարարաց խորհուրդին մէջ առանց որոշման կեդր. կառավարութեան հետեւած այս անորոշ վիճակը շատ ցաւալի է և արդէն այս ձգձգողական անորոշութիւնն է բուն իսկ թուրքիոյ անկման պատճառը : Կեդրոնական կառավարութեան գաւազանէն ի վեր հետեւած այս անորոշ քաղաքականութիւնը վերջին ատուի ճան յուսահատութեան մատնած է թուրքիական ազգերն և մանաւանդ Հայերս, որուն հետեւանքով շուրսած մնացած են մեր Ազգ. Խնամութիւնները : Ս. Կաթողիկոսը, Ազգ. Պատ. Բարեբաւնն ու գաւառային Առաջնորդները : Մեր Ս. Կաթողիկոսը կողաչէ ու կուլայ, Ազգ. պատրիարքարանը քաղաքներու տարափով մը

կը լեցնէ Պապը Ալիյի զամբիւղները և Առաջնորդները կը լեցնեն հեռադրական ու թղթատարական վարչութեան անտէրները : Աստուած շատ քաջիկ չի տայ :

Կիլիկիոյ մասին այս օրերս հրապարակ հանուած լուրերն ու շրջակները սխալ են : Կիլիկիան չորս տարի առաջ կըրած հարուածէն հազիւ սթափած է և չի կըրնար երբեք անձնասպանութեան դիմաց առանց ունէ հիմնական կարգադրութեան : Եզիպտական հայ թերթ մը Հաճընի մասին կարգ մը պոռնուտներ կընէ, ցաւ յայտնելով որ Ճիւն-Թուրքի Ընկերներուն չեն օգնած Հաճընցիները և հետեւեալ « վատ » են : Ահա տրամաբանութիւն մը որ ծիծաղ կը շարժէ : Արտասահմանի մէջ նստելով արձակ համարձակ գրելը շատ դիւրին դործ է, թող ներս հրամանն ու տեսնեն թէ ինչ գիտար կացութեան առջև պիտի գտնուին : Հաճընցիները՝ իրենց հեռապատկերներն ու շրջակայցիութեամբը աւելի մեծ համբաւ հանած են քան ուրիշ գաւառներն ուրոք յախուած ու խիզախ ընթացքներով պատճառ եղած են հաղարաւոր կեանքերու ի դուր փճացման : Յեղափոխութեան նշանակութիւնը շատ քիչ կըրնուենք, և սակայն միեւնոյն ատեն առանց արդիւնքի « էջ նահապտակ » ըլլալու ահաւոր ճշմարտութիւնն ալ գիտենք և գիտէ անշուշտ խեղացիութեամբը համբաւ չահած Հաճընցի ժողովուրդն ալ : Քիչէն շատ հասկնալու է :

Կը լսենք թէ այս օրերս կեդր. Ազգ. վարչութեան կողմէ մասնաւոր պաշտօնով Տ. Գրիգորիս Ժ. վարդ. Պալազեան կիլիկիա կուլայ, մեր Ս. Կաթողիկոսին հետ տեսակցելու համար : Կիլիկիացիքս մեծ հաճոյքով պիտի վայելենք Ն. Գեորգիպատուութեան այցելութիւնը և կը յուսանք թէ պիտի յաջողի իրեն յանձնուած պաշտօնին մէջ :

Առ այժմ այս կողմերը հանդարտ կանցնին և սակայն անակըն

կալ գէպեր միշտ հասնական կը թուին :

Կիլիկիա ՀԱՄԱՅՆԱԿ
ՏԱՃԿԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Հայկական Հարցի առթիւ վիճակագրութիւն մը

- Թուրքերը ո՛չ Հնդկաստանի հեղափոխութեան մահախափաններն են, ո՛չ Սիրիայի սաղաքներն ապստանները և ո՛չ Սպանիայի քաղաքակիրթ մարտերը : Սկսած այն օրից, երբ թուրքերը առաջին անգամ մասն իւրուպա, մենք տեսնում ենք նրանց մէջ մարդկային մի հասարակութիւն, որ մարմնացում է մարդկութեան թշնամուն : Ուր որ գնացեր են նրանք, իրենց ետեւից միշտ թողել են մի լայնատարած արհմանրկ հետք եւ սուր հատեր և նրանց տիրապետութիւնը, այնտեղ տնտեսացեր է քաղաքակրթութիւնը : (*)
- Գաղստօն

Մէջ բերելով անդիւրացի և հայ երկու հեղինակաւոր գէմքերու վկայութիւնները թուրքերու մասին, նպատակ ունիմ անոնց միացնել իրականութենէն վերցած անհրաժեշտ փաստ մը : Աղքատ գաւառի վիճակագրութիւնը, որ ես տարի մը առաջ առիթ ունեցայ տեղին վրայ տեսնելու և արձանագրելու, և այժմ « Հայկական հարցի » վերլուծման առթիւ կուզեմ հետաքրքրողներու, առանձնապէս հայ ազգայիններու, ուշադրութեանը յանձնել, դուցէ դորանով մասնակիորէն ազգած լինինք խնդրի հասունացման : Բայց նախ քան նիւթին անցնելը, քանի մը խօսք իմ կողմէն տաճկական տիրապետութեան ու հայոց հարցի շուրջը :

Շատերէն մէկն է յետագայ փաստը, որ, ի շարս այլոց, բազմազուշակը կարելի է համարել օսմ. պե. (*) Ընդգծումները իմն են : Խ. Խ.

տուրքեան անխուսափելի անկումին : Որովհետեւ երկիր մը, ինչ ձևի կառավարութիւն ալ ունենայ, այն ատեն միայն կապահովէ իւր գոյութիւնը և կուժեղացնէ պետութիւնը, երբ իր ժողովուրդներու տնտեսութիւնը բարելաւած ու արդիւնաբերական միջոցները զարգացած լինին. իսկ երբ ժողովուրդի գոյութեան վիճակը աղքատիւ տնտեսութիւնը՝ իր անկման գիւն, պարզ է որ պետութեան հիմքն օր աւուր կը խախտուի :

Այսպէս է եղած օսմ. կայսրութիւնը որ քանի մը հարիւր տարւայ պատմութիւն ունի իւր ետեւ բայց դժբաղդաբար, այդքան ժամանակաշրջանին տնտեսապէս որ նոյն է տեղ քաղաքակրթութեան, բարձրանալու ոչ մի ընդունակութիւն չէ՛ ցուցնում, նախկին վիճակն իսկ չէ կրցած անվթար պահպանել երկրին մէջ, որովհետեւ թուրք զինուորական ուժը, որ մի միայն քանդելու և խողխողելու ընդունակ է եղած, դարեւ ի վեր սովորեր է « գետավուր » ի ինչքով և « ռայեայ » ի բըրտինքով ապրելու, քանի որ նոքա, իւրեւրեւրային հօտեր, սահմանուած էին տիրապետող յեղը յղիացնելու :

Այս ընդհանուր և տարեբային բնագիւղի վրայ եթէ աւելացնենք նաեւ այն սիւստեմատիկ ջարդերը, ու համարեան ուժի մի տեղծած գիւղային ծրագիրները, այսինքն փճացնել բուրք բըրտնեայ ազգութիւնները որպէս կասկածելի գոյութիւններ երկրի մէջ, այն ատեն պատկերը լրիւ կը գտնենք. Հոգ չէ թէ յանձննայ այդ ազգերի կը չքանար երկրի կենսատարը, ստեղծագործող ձեռքը, առանց որի պետութեան ելեմուտքը ֆինանսիալ անգամ խաբարել կըսկսէր : Բայց ինչպէս կընէ առաջը, « չարիքներու փոքրագոյնն ընտրելու է . . . » : Եւ Համբողջ քաղաքական խեղացութեամբ մը « փոքրագոյն չարիք » ընտրեց . . . կոտորել բըրտնեայները՝ յայտնի ու դադունի միջոցներով : Այլ վերաբերմունք չէր կարելի սպասել իսլամ « խալիֆայէն » ու թուրք տարրի հարազատ կառավարութենէն : Եւ ուրիշ կերպ չէ կարելի բացատրել այն բո-

Լոր ազգա^նն հակամարտներն
 երկրային անջատումները, որ կա-
 տարուեցան արեան ճապաղիքներու
 մէջ. մի/թէ՝ Բալկանեան ուէէ ազա-
 տագրուած ազգ, այսօր ալ Ալբա-
 նիան ու Մակեդոնիան, վաղը հաւա-
 նաբար մի ուրիշը. . . կը կարծւի-
 որ պիտի նախընտրէին արիւնի աղե-
 տաբեր ճանապարհը խաղաղ կու-
 տուրական կեանքէն, եթէ սակայն
 Թուրքիան ներկայացուէր այդպիսին
 եթէ սակայն նւաղագոյն չափով տա-
 նելի պայմաններ ընձեռէր նոցա
 ապրելու, պարզն ասած՝ եթէ միայն
 « տաճկական դանակը » մինչև նոցա
 սոկորները հասած չը լինէր. . . »

Ու իրար ետեւ գլուխ բարձրա-
յուցին Բալկանեան աղգերը հիմ-
նուելով «լա է մի սարսափահար
վախճան քան անվերջ սարսափ»
ասացածքին վրայ. և ինչ ասել կու-
զէ որ օրհասական մարտը վարդա-
գոյն կեանքի ուղին բացաւ իրենց
առջև. . . :

«Եւրոպական թիւրքիա»-ի հաշւեալ յարդարէն յետոյ, այժմ կը թւի թէ հերթը Ասիականին է եկած ուր հայն է եղած քառութեան նոխազը, իր չը գործած. . . բայց ես պիտի ըսեմ իր գործած միակ մեղքին համար : Այդ մեղքը դարերու ստրկամտութիւնը վախկոտութիւնն է, որմէ անջատու չէ սիրած. աւեր, կողոպուտ, ջարդ ու անլիքը տանջանք, այս է հայի ապրած ամբողջ կեանքը. ո՛չ մէկ ըռպէ սրբազան դժգոհութեան մէկ նըշան. . . ու մասսայական ո՛չ մէկ շարժում մինչեւ այժմ. . . ու զեռ միամիտ ներ ալ կան որ կը հաւատան խաղաղ դիւանագիտական ճանապարհով հարցի լուծման :

Եթէ այսօր քաղաքական մեծ
անցքերու առթիւ հայկական հարցը
սկսած է վերլիլիլ դիւանադիտա-
կան աշխարհի մէջ, այդ դեռ չի նշանա-
կեր թէ բարեյաջող ելքի մը կը յան-
դի անշուշտ : — Ո՛չ : Մարդ առնւաղն
միտմիտ լինելու է որ կարենայ
հաւատալ թէ թիւրքիայի մէջ խա-
ղաղ ճանապարհով կարելի է իրա-
ւունքի մը տիրանալ : Բալկանե-
րու անցեալն ու ներկայն մեր աչքի
ստալն է, կարմիր արիւնն է որ կը
խօսի . . . :

Գուցէ առարկել թէ արիւն շատ է
հոսած մեզմէ, նոյն իսկ յորդ գետե-
րով. այո՛, բայց այդ՝ նահատակու-
թեան արիւնն է և ո՛չ հերոսութեան.
Հոսած է արիւնը մեր խոնարհ պա-
լատացիներէն, ո՛չ թէ մօր կուրծքէն
ու ճակատէն՝ թափւած ազատու-
թեան աստծու առաջ ։

Թէէն հայ ազգի կենսաւանակ տար-
բը 25 տարիներէ ի վեր ընդունակ է
եղած ցուցնելու որ ինք հարադաս
գաւակն է տառապող ցեղին, թէէն 20
տարիներէ ի վեր Եւրոպան անդամ
հարկադրած է փոխել իւր կարծի-
քը հայերու մասին իբրեւ կահարե-
լողներու ու անվհիւներու, բայց
այնու ամենայնիւ հայերէն կահնկաւի
դեռ որ ցոյց տան թէ իրենք ի վի-
ճակի են իրենց դիման տէր լինելու

Սղոնեկու է մի ճակատագրական քայլ որ սթափումի ժէստ մը լինի ի հեճուկս թուրք կառավարութեան և յաշս Եւրոպայի : Առանց նորնատեսակ պատրաստակամութեան, իմ կարծիքով, իմաստէ զուրկ է հայկական հարցը արծարծել, վերջուղեմի պարագայ որկարող է ևս աղետաբեր դառնալ, հարցի վիժումը մէկ կողմ թողնելով դեռ : Անով աղետաբեր, որ կարող ենք մահմէտականների զայրոյթը մեր դէմ գրգռել. և անգամ մ'ալ եթէ բարձրացաւ իսլամական ֆանատիզմը, այն ատեն աժան չենք պրծնելու . . . և դեռ ինչ գիտենք թէ ինչ է վերապահած մեզ՝ մատուր զարնան. . . : Տրամագրութիւն հերը պարզ կերևին. իւրաքանչիւր իսլամի, լինի թիւրք, լինի քիւրտ, խոր համոզումն է, որ եթէ այս զարնան հարած մը չիջեցնեն հայութեան, ալ յաւիտեան չը պիտի կրնան, քանի որ հայեր ևս ուն կամ կանուխ Մակեդոնիա մը պիտի ըստեղծեն Միասոյութի մէջ. . . և դա մոկլեան սուրի նման կախած պիտի լինին տաճիկ կառավարութեան գըլխին : Ինչքան ալ հայերը ուզեն, թող իրենց անկեղծ ու վստահելի ցուցնեն (ինչպէս ոգի ի բռին աշխատեցան այդ ապացուցել Սահմանադրական այս չորստարինների մէջ). բայց չէ՝ որ թուրքը մեզմէ աւելի լաւ կը ճանչնայ ինքն իրեն. . . : Պատմութեան անիւր սխալ չի դառնար, շինելու է այն՝ ինչ որ եղաւ ու պիտի լինի :

Ուրեմն, իրերու այս գրութեան մէջ, ի՞նչ կը մնայ մեզ ընել : — Գոհնէ ինքնապաշտպանութեան մը չափ ոյժ մթերել. թող ցրւած ու տարա-գիր բոլոր Հայերը մտածեն այս կարիքի համար նոյնքան ուրբան երկրացին, որ զժբազդաբար հազիւ թէ կզգայ իր ծանրակշիռ վիճակը. արտակարգ օգնութիւնները միայն (բաւոյրական, նիւթական և անձի) պիտի կարենան առաջնորդ. հանդիսանալ : Եւ եթէ կայ հայի պաշտպան, կուսակցութիւնը թող իր գերի մէջ անցնի, որովհետեւ ժամանակ է կան-գելու « Ալփա կամ ոչ երբէք » : Ընել-ը լինելու հարցն է մէջ տեղը : Մեր ամբողջ յոյսը մեր իսկ մտաւոր ու ֆիզիքական կարողութիւններով պէտք է պատկած տեսնենք :

(Վիճակագրականը
յաջորդ թուով)

24 փետր. 1913

վան

Խ. ԽՈՐԽՈՌՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐՔԻԱԷՆ

Կ. պոլիս, 1/14 ապրիլ 1913

Հակառակ մեծ պետությունաց միջև գոյություն ունեցող համաձայնությունան միջազգային զաւեշտին և բռնադրօսիկ կերպով զպատած իրաւախոհութեան հաշտարար ջանքերուն, կը թուի թէ վերջ ի վերջոյ պիտի ունենանք պաղգանեան հաշտութեանը մօտերս, որ ալ ևս ապահովութեամբ է զիւնապիտոսկան ձեռնհաս շրջանակներու պարտօնակրան յարաարարութեանց նայելով:

Պաշտանեան ղեկակիցներու այս մասին ունեցած Հաշտարար տրամադրութիւնները, պալքանո-սոմէն վէճին լուծումը, ռուս կառավարութեան ճիշտ ժամանակին բրած վճռական և բացօթե յայտարարութիւնը, զբաւականներ են մտաւրտ Հաշտութեան՝ որուն նախապայմանները կարելի ըլլայ թերեւս ընդ հուպ ստորագրել Բարեգի մէջ՝ ապրիլ 20ին գումարուելիք ելևմտական խորհրդաժողովին(1) աշխատութեանց սկզբնաւորութեան հետ միասին :

Տեսնենք հիմա թե սա պալլանեան ա-
մենագարհուրելի ողբերգութեանց տրամին
վարագոյրներուն փակումէն յետոյ ինչ
նորօրինակ անակնկալներու վարագոյրներ
պիտի բացուին մեր առջև ու մեր գլխուն
վերեւ՝ քանի որ այնքան քաղաքական՝ աղ-
գային և տնտեսական ատկախ խնդիրներ
կան զեռ կախակայեալ միջազգային հօրի-
ղոնին վրայ՝ Արեւելեան անկումելի հարցին
շուրջ, և պալլանեան զինակից և միևնոյն
ժամանակ նախանձորդներ եղող Պուլկար,
Յոյն և Սերպ ազգութեանց միջև ։ Հեռա-
գիրները մօտալուտ փոթորիկներու պա-
թումի, նոր ի նորոյ քաղաքական ծանրա-
կէտի ամպերու կուտակման, և աշխարհի
պատմութեան մէջ նմանը չի տեսնուած
ահեղ սպառնադրելիեանց խօսկան ար-
շաւի քստմնեցողիչ լուրերը կը բերեն մեզ
ամէն օր ։

Իսկ այդ ամէն փոթորիկներու հարուածները եւ հակահարուածները իւր վրայ կրելով կմախագած Թուրքիոյ իշնչ ապագայ վերապահուած է արդեօք : Պատերազմներ համաճարակ հիւանդութիւններ, Գլխադարեան տուրքեր, պէտէլը աքերէիէ, զինւորութիւն, Թէմէթթիւ, աշնամ, վերաւեր, էօշիւր, տարապարտակ աշխատանքիւններ, տնտեսական յախտաւան տուգանապներ, արտագաղթներ, օտարաշպատակներու գարիթիւրաիօնի առանձնաշնորհումներ՝ իսկ ընկիկներուն յաւերժական տուրքերու եւ օրէ օր ծանրացող հարկերու տակ հիւծում, ասոնք ամէնքը ըրածն է իմայ երկիրը ընդարձակ անծայրածիր սեւերայտ մը՝ որուն վերականգնումը ալ անկարելի է ինքն իրմով, սոյն ամենախեղճ լիճակին՝ նախախնամական տունենք ինչ արտաշլաղ դարձան մըն ու պիտի գայ արւորատաքի բարձիւրու չարիքը իւր հիմէն՝

Իմանգամ ընդ միտ... :

Պետական չըմանակներէ հասած տեղեւորութեանց համաձայն կը հաստատուի թէ խառախարութիւնը որոշէր է հողային յանձնարումը մը զրկել զէպի Հայաստան, որ պարտօսն պիտի ունենայ տեղւոյն վրայ քրեական վճռել Հայ և Քիւրտ հողային վեճերը, ախի և առաջ վարչապետ. այն պարագային իր երկու կողմերէն մին զժողջ մնայ, իւր տակնշնորթներն պիտի զիմուի հեղեր ու թէ մշտ որդուման զեմ ալ տարակրթիւններ ըլլան, դատական վճիռներ պիտի արտակուին եղեր տեղւոյն վրայ՝ վերջնականաւ անվերաքննելի ըլլալու պայմանաւ : Եւն Յանձնախումբին արամաղորութեան երբեք պիտի զրուի եղեր մինչև 200,000 ամ. տակալ գումար մը, զբամական հատուցումներ բնելու մէկ կամ միւս կողմին. իսկ զբամական փոխարինութիւններ չուղղներուն պիտի տրուին եղեր համարովք պետական պարտաջ հողերը : Սպասեմք և յոսանք տեսնելու համար, եթէ Աստուած հոգի ինչ չառնէ . . . :

Սուրբ իր իր կացութիւնը սկսած է ծայր առ-
սիճան փափուկ դառնալ. բարենորոգումներ
կաշնեղող կուսակցութեան ու կառավա-
րութեան միջև յարաբերութիւնք ձգտեալ
են մեծապէս : Փոքրիկ խրատով մը կամ
սերբիւն սեէ վրդովում պիտի վերածուի
հարակից հրդեհի մը որ հետզհետէ հրա-
շարեւել պիտի ընդարձակուի և տարածուի
մի պիտէ մինչև սէր :

(1) ՄԱ ժողովը մայիս ամսին մեջ պի-
տումարուի : ԽՄԽ.

գերման մամուլին մէջ յաճախակի երեցող
յոգութեաները՝ որոնք Հայերու մասին Վեր-
մանիոյ պաշտօնական և ժողովրդային նոր
ըմբռնումները կը յստկանեն : Վերմանիոյ
մեծագոյն արեւելագէտներէն բրօֆ. Հար-
ման յօդուածի մը մէջ՝ որուն տառնա-
կարգ նշանակութիւնը մեծ ազդեցութիւն
ունեցած է ժողովրդեան զանազան խաւ-
երուն վրայ, կը գրէ « ... Թուրքերը ընդու-
նակ չեն իրենց յատուկ ոյժերով կանգուն
պահելու Ասիական Թուրքիոյ գոյութիւնը,
անոնց կը պակսին Հայերուն յատուկ հզօր
ստեղծագործական կարողութիւններ և ար-
դինաչափ եղանակաւ կտաւորանելու ընդու-
նակութիւններ » : Բրօֆէսէօրին տևում եմամ-
բը, Հայերն որոնք առնուազն 50 տարեկան
տեւի յառաջ են քաղաքակրթօրէն, չեն կրը-
նար ըլլալ թուրք տէրերու իշխանութեան
առարկան, և իւր յօդուածին մէջ բացա-
յայտ կերպով կը հասկցունէ գերման պե-
տական չլիմանակներուն թէ ո՛րքան անու-
զուտ պիտի ըլլայ Վերմանիոյ կողմանէ
Թուրքիոյ ամբողջական եղանակին կի-
բարկումը փնտռել թուրք տարրին մէջ,
մինչդեռ շատ աւելի նպատակայարմար
ուժեր պիտի ունենար Հայ ցեղը իւր պէս
պիտի կորովի յատկութիւններով :

Գերման թերթերուն մէջ ստեղծ երեցող
այս օրինակ յօդուածները, Հայոց մասին
գերման հանրային կարծիքին օրէ օր աւելի
զգալիօրէն յեղաշրջուիլը կը մասնանշեն,
ինչ որ կրնայ սեննալ իւր ծանրակշիռ
քաղաքական հետեանքները թուրքիոյ մե-
սակուր ապաղային համար :

Ուսում մամուլին ալ իւր կողմէ ձեռք տաւած է միշտ Հայկական խնդիրը: Վերջերս համարաւոր ուսու բրոֆ. Պօպօտին «Խորագովակոյէ Ութթ» թերթին մէջ ուսումնականութիւն մ'ունէր Հայոց մասին ուր մեծահասակ ուսու հրապարակագիրը կը գրէր թէ «Քիւրտերու մէջ լքուած Հայոց ուղեբեգական վիճակով Եւրոպա շատ քիչ կը ըլլալի: Եւրոպական մամուլին մէջ իրզմա միտ տեղեկութիւններ զանեկ տարաբար Հայոց մասին շատ հազուագիւտ եղած է: Եւրոպական թուրքիան վերկուտ համար եղեկեղուած անկայուն օրաօրալուծուն հիւայ ալ յաջորդած է Աւստրական թուրքիայ անձեւնմիւնիւթեան հիւանդկար սկըղտունը: Եւրոյն իսկ Հայոց գոյութիւնը թուրքերուն աչքին փուշ եղած է իւր մշտական պատնալիք մը, եւթագրելով թէ Հայերուն մէջ կայ միշտ զօրաւոր ձգտում մը միտալու Ուսումնայերուն: ... Տաճկահայաստանի Հայերը մնալով անհանգուրժելի կաթութեան մը մէջ՝ կը կոտորուին, կը կոտորուին, ամէն տեսակ հարստահանութեանց եւթարկուած են ե ոչ ոք կը յաշտպանէ զանեկ: 1896ին Ալատըթմնի տերիմ բարեկամ Արկայի գուքը դիմապելք ըրաւ անգլիական կեղծասոր երկու երես քաղաքականութիւնը հոյականանդորդէ վերաբերմամբ, յայտարարելով թէ անմիտ վրդովեցուցիչ և անբարոյական դիմապիտութիւն է թուրքիայ իշխանութիւնը ամէն դնով Ասիայ մէջ պաշտպանելու քաղաքականութիւնը, թուումն մատնեցը ննելով Հայաստանի մէջ գործուած դապաւութեանց երկարատպատում շարքին, ուր եւրեմն թագաւորած էր հնագոյն քաղաքաւրքութիւններէն մէկը: ... Անգլիայի յայտնի դիւանապետ գուրսին այն փաճանակ տասած այդ խօսքերը դեռ կը պահէն իրենց արեւորութիւնը մեր օրերուն մէջ: Այժմ, տասուկ քան երբէք, Հայերը ձգուած են իրենց հակառակորդին որ տակալի է: Հաւատալի բան չէ որ 20րդ դարու քաղաքակիրթ արդիւթիւնը անխտով նայի Հայկական արապիներու լրայ՝ որոնք զգուանք և յորքիթ յոտաւ պիտի բերէին նոյն իսկ 6րդ դարուն միջնադարեան բարբարոս արդիւթեան: ... Պէտք է յուսալ, տաւայն, որ Հայերու ներկայիս կազմակերպած դիմումները Ուստիոյ և Եւրոպայի՝ պիտի ստիպեն խառնուիլ Հայոց գործերուն,

ուշադր
 Թուրքի
 գէթ ու
 կըրթո
 է. թէ
 Թուրքի
 զապա
 բեկապ
 եղող
 չարեք
 ամէն
 Իսկ
 Կալի
 Գի
 կաթ
 տասն
 հետ
 մասի
 Հա
 համ
 կալի
 և շա
 Հա
 կանն
 բարդ
 ունի
 Արգ
 դար
 կուշ
 տօր
 Ա
 Գան
 հնդ
 վոն
 որոն
 (այս
 Զ
 տա
 նա
 կա
 կա
 շոթ
 Դ
 Կհ
 Կի
 թը
 բռն
 նա
 ճան
 Լ
 ծա
 Կի
 Գ
 Գա
 Կո
 մի
 մի
 սին
 հր
 ցո
 Գր
 Գա
 ալ
 Կ
 34
 Թա
 Կր
 բայ
 ան
 Դե
 Դր

ուշագրութիւն դարձնել անոնց վրայ՝
թուրքերուն հարկադրելով հաշուի առնելու
գէթ մասամբ մարդկութեան և քաղաքա-
կրթութեան էական պահանջները։ Իրաւ
է թէ զիտեմք ինչ կարծէ գործ ունենալ
թուրքիոյ հետ որուն ետին կայ կեցած ուղ-
ղափառներուն-խառններուն հովանաւոր բա-
րեկամ «Աստուծոյ երկիւղած երկիր»ն
եղող Պերմանիան, բայց պէտք է կոտորի
չարիքին դէմ և չի տալ անոր ասպարէզ
ամէն տեղ ու ամէն վայրկեան...»
Իւսիկաւար ՏԻՐԱՆԻՍԹՈՒՄ

ՆԱՄԱԿ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԷՆ (1)

Կալիկաթա, գեկա. 19/1 յնվր. 1913
Գիտեմ, որ կը հետաքրքրուէք Կալ-
կաթայի հայերով այժմ որ եկածս
տանն օր եղաւ, և մի քիչ հայերու
հետ ծանօթացայ, կարող եմ նոցա
մասին մի երկու խօսք գրել։

Հայերը այստեղ մօտ 2 հազարի կը
հասնին, շատերը եկած են վաղուց
Կալիկաթա, առեւտրով կը պարսպեն
և շատերը սեփական տներ ունին։

Հայերը գլխաւորապէս վաճառա-
կաններ են, զանազան ճիւղերով ըզ-
բաղուած. մի քանիսը՝ խոշորները՝
ունին նաւազնացութիւն, ինչպէս
Արգար և ընկ., միւսները ջիւթի
գործարանն ունին, ևս ուրիշները սուր-
կուշի գործատուն, կամ խիճնի կծն-
տօրներ և այլն։

Արգար և ընկ. նաւերը կը քարեն
Պանդէսի վրայ, նոյնպէս կերթան
Հնդկաստան, Սիամ, Չինաստան, Զա-
փոն։ Քանի մը խոշոր նաւ ունին,
որոնց մէկի անունն է Էնլայթնիկ
(այսինքն Լուսաւորի)։

Ջիւթ՝ բոյսէ կելլէ. այդ բոյսը
տաք երկիրներ միայն կը բուսնի, մա-
նուանդ շատ կը ցանեն այստեղ Հնդ-
կաստան. ջիւթի գործարան այստեղ
կալիկաթա՝ շատ կայ, անգլիացոյ,
չլիւթանգացոյ, հայոց։

Ջիւթը՝ բոյսի մէջի հաստ թելերն
են, որոնցմէ գործառնելու մէջ կտա-
ւի նման բան կը հիւսեն, բայց ջիւ-
թը կտաւէն կտալիս է. ջիւթէ կանին
բռնեղենի, հաստ պարան, չուան, խիւ-
նապ, «սիճիմ», բարակ գորշ գեր-
ձան և պարկ։

Սուսկուշի համար կը բաժանան մի
ծառի հիւթ, այդ ծառը ևս կը բուս-
նի տաք երկիրներում։

Պարտք համարեցի տեսնել պ. Ար-
գարին, որ մի ծեր մարդ է, մօտա-
ւորապէս 68-70 տարեկան, բայց
մինչև այժմ ալ, կամին, աւաւստ 8 էն
մինչև երեկոյ 8ը կապարապի իր գրա-
սենեակի մէջ։ Երբեք ևս եկայ նրա մօտ,
հրաւիրեց, նստեցուց, ինքը վերջա-
ջուց անգլիերէն նամակը, որը կը-
զրէր։ Երբ ըմբոց, ինքզինքն ստել
զալուս պատճառը։ Մի ատար, 15 բու-
պէ պատմեցի. սուս մտիկ կանէ, մի

(1) Թէ և այս նամակը Առնէլիաի 33 և
34 թիւերին մէջ հրատարակուած Կալիկա-
թայի թղթակցութիւններէն տեսիլ առաջ
գրուած է, ինչպէս կը յայտնէ տնտեսիւր,
բայց մեզ հասած չլինելով Լոյսի 7րդ թիւը,
անոր խմբագրութիւնը մեր խնդրանքի հա-
մեմատ հաճեցաւ վերադառնալ մեզ զրկել այդ
7րդ թիւը որմէ կարատապէս այս։
ԱՐԳ. ԽՄԲ.

խօսք չառած։ Յետոյ ասաց. «Ար-
գարին համար քեզ պէտք է տես-
նուել օֆիշիալ թրեսութիւն հետ։ Մն-
զղիւրէն գիտեմ»։ — «Գիտեմ»։
— «Կերթաւ, կը պատմես նմա»։

Եկեղեցու լուսարարը՝ պ. Սարգիս
Նազարը ասաց ինձ, որ պ. Թովմա-
սի հետ ծանօթանամ։ Պ. Թովմա-
սը շատ ծեր մարդ է։ «Բարո՛վ, ինչ-
պէս ես» կասէ, առաջին դիմացն
եկածին։ Բայց խօսածը, մտածածը
շատ լաւ է։ Խեղճ մարդ է։ Ինձ մի
քանի խորհուրդներ տուեց գործին
վերաբերեալ, որոնք կը կարծեմ շատ
օգտակար կը լինին։

Թովմասը ծերացած, հարուստ
ուանիք է, կը կենայ լաւ տան մէջ։
Հայերէն շատերը լաւ տանի մէջ կը-
կենան։ Չո՛վինգ՝ գլխաւոր փողոցի
վերայ՝ կարգ կարգ հայերու տներ
են։

Պէտք եղաւ տեսնուել ևս մի հայի,
պ. Ստեփանի հետ, որ Գուանդ-Օթել
հիւրանոցի տէրն է։ Երբ եկայ,
այն ատուհան շատ եկուտը էր Կալ-
կաթա, որ բոլոր ահագին հիւրա-
նոցները բոլորովին լիքն էին։ Տա-
նակ հազարներով եւրոպացի (անգ-
լիացի) և ամերիկացի եկած է։ Գեո
երկաթուղու ճանապարհին կասէին
մեզ, թէ Կալիկաթա հիւրանոցները
տեղ լինելու չէ։ Եկայ Գրիթ Իս-
թերն Օթել, յետ յետի քառեթ-
ներ, ավթօմպիւներ, քաղաքաներ
կանգնած են օթելի առաջ, կայա-
րաններէն փաստածիւ բերել են, բայց
սենեակ չը կայ. նոյնը Continental, Grand-
Hotel, Spence-Hotel և ուրիշները (Pa-
lace և այլ առաջնակարգ օթիկները)։
Գրիթ Իսթերնի տէրը առաջարկեց
մեզ (7 անգլիացու և ինձ) կենալ մի-
ջանցքը. ընդունարանը, գահիճը ա-
մեն տեղ լիքն էր կեցողներով, որ-
տեղ վարդապետներ և մահճակալներ
գրել էր. ճարտահատեալ մնացինք որ
անտանելի բան էր ի հարկէ։ 5 օր
կեցայ միջանցքի մէջ։ Իմանալով որ
Գուանդ-Օթելի տէրը հայ է, գնացի.
«Շատ տխուր եմ, չեմ կարող ոչինչ
տեսնել, չորք հարուրէն էւել սենեակ
ունեմ, ողջ լեցուն է» կասէ։

Եկածիս երկրորդ օրն էր, որ 4
հայի գնացել էի և լուսարարի մօտ
տեսնել էի երկու քաջանայի. Բարն
այ շատ տիպիկական են։ Պ. Արգարը
որի մասին առաջ խօսեցի, իսկը գոր-
ծի մարդ է. զբաղեցնակը նստած,
նստակ կը գրէր. խօսեց միայն գոր-
ծի մասին, մի քանի կարեւոր հա-
ցէներ և անուններ տուեց և արձա-
կեց։

Թովմասը իսկը ռանթէ, ծերացած,
խալթով, լաւ տան մէջ կապրի
և երկար կը խօսէ խօսելու մարդ ու
զենալով։

Ստեփանը իր ահագին հիւրանոցի
գրասենեակին էր. շատ լաւ հագուած,
տեսնաւ երկուստեք, ինչպէս և կը վա-
յելի հիւրանոց բռնողին։

Սարգիս Նազար լուսարարն ալ
տիպիկ էր. Ժիւթով, պապուճով՝ չայ
կը լմէր, երբ եկայ, ինչպէս և կը վա-
յելի լուսարարի։ (Շարունակելի)
Յովակիմ ԲԵՂԵԼԵԱՆ

Տ. ԳԵՈՐԳ. ԱՐԲԵՊ. ԻԹԻԻՃԵԱՆ

Ամենայն Հայոց վեհ. Կաթողիկո-
սը գնահատելով Եւրոպայի Առաջ-
նորդ Գեր. Գեորգ եպ. Իսթիւնեանի
իր 15ամեայ եպիսկոպոսութեան մի-
ջոյն Էջմիածնի Մայր-Սթոնին
ցոյց տուած անթերի հաւատարմու-
թիւնը և առաջնորդական ասպարէ-
զին մէջ իր կենցաղագէտ և սիրա-
շահող վարմունքը, նկատի առնելով
նաև որ ներկայ տարիի յունվար 4
ամսաթիւ իր հայրապետական կոնգա-
կով անդամ նշանակուած է նա թիւր-
քահայաստանի բարեկարգութեան
խնդրին համար իր կողմէ կազմուած
Ազգային պատգամաւորութեան, և
գարձեալ իր հայրապետական հրա-
մանի համեմատ «Ամերիկայի Հայոց
Ժամանակաւոր Լիազօր Հովուի» պաշ-
տօնով Ամերիկա պիտի երթայ քիչ
ատենէն, արժան համարել է մարտ
20 ամսաթիւ և 463 թուահամար
յառուկ կոնգակով մը Արքեպիսկոպո-
սութեան պատիւը շնորհել Տ. Գեորգ
եպ. Իսթիւնեանին և իր գոհունա-
կութեան հետ միասին իր հայրապե-
տական օրհնութիւններով և մաղ-
թանքներով քաջալերել։

Արքեպիսկոպոսական այդ կոնգա-
կը հանդիսաւոր կերպով կարգաց-
ւել է Ծաղկազարդի կիրակի օր ա-
ռաջնորդանիստ Մանչեսթըր քաղա-
քի եկեղեցիին մէջ և այդ առթիւ
բարեմաղթութիւններ եղեր են Ամե-
նայն Հայոց Կաթողիկոսի կեանքին
համար։

Մեր շնորհաւորութիւններ և խն-
դակցութիւններ կը յայտնենք Եւ-
րոպայի Առաջնորդ Գեր. Գեորգ Ար-
քեպիսկոպոս Իսթիւնեանին, որին
եղած այս պատիւը և հոգածութիւնը
վեհ. Կաթողիկոսի կողմէն կը վե-
րաբերի նաև իր առաջնորդական
թեմն եղող Եւրոպայի Հայ գաղու-
թիւն։

**ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՅՈՒՄ
ՅՈՎԱՆԻՔ ԻԶՄԻՐԵԱՆՅ
ԳՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՅ**

Կ.պօլսի Պատրիարքարանէն ապրիլ 1
(14) ամսաբաւոյ հետեւեալ ժամացումը
զրկուած է մեզ հրատարակութեան հա-
մար։

Բարեկիցատակ Ղըզարցի Աղա
Յովսէփ Իզմիրեանցի կտակին տրա-
մադրութեան համաձայն Սահակ-
Մեսրոպեան գրական մրցանակա-
բաշխութիւն տեղի պիտի ունենայ
1914 յունիս 26ին, յաւուր տօնի
Սրբոց Թարգմանչացի Սահակայ և
Մեսրոպայ։

Այն ամեն հեղինակներն ու բանա-
սէրները, որ Ազգային Գաղութեան
և բանասիրութեան վերաբերեալ ունե-
կերկասիրութիւններով կը փափաքին
մասնակցիլ այն գրական մրցանակին,
կը հրաւիրուին իրենց աշխատասի-

րութիւններն ներկայացնել մինչև
1914 մարտ 31։

Ներկայացուած երկասիրութիւնք
պէտք է ըլլան բաւական ընդարձակ
աշխատութիւններ նիւթի, գիտի և
սփի առաւելութիւններով պատրաստ-
ւած։

Նոյնպէս բարեկիցատակ Կարապետ
էֆ. Խուպէսէրեանի կտակաւ ի նը-
պաստ վարժարանական դասագրոց
հաստատեալ խուպէսէրեան մրցանա-
կաբաշխութիւն տեղի պիտի ունե-
նայ միևնոյն թուականին Սահակ-
Մեսրոպեան գրական մրցանակա-
բաշխութեան հետ մէկտեղ։

Այս վերջնոյն համար մրցման են-
թարկելի աշխատութիւնն պիտի ըլ-
լայ «Հայ գրականութեան պատմու-
թիւն»ն պատրաստուած հայ վար-
ժարաններու համար, Այս աշխատու-
թիւնն նոյնպէս պիտի ներկայացուի
1914 մարտ 31ին։

Երկասիրութիւնք պէտք է յղուին
նամակաւ առ Սմէն. Սրբազան Պատ-
րիարքն ի Կ.պօլս, տարագիրներն
երեքական օրինակ, իսկ ձեռագիրնե-
րը՝ մէկ օրինակ, բայց յստակ գըր-
ւած։

Յղուած գրքեր ու երկեր, մրցա-
նակ ընդունին կամ ոչ, եւ չեն գար-
ձուիր։

(Կնիք
Յանձնաժողովին)

**Կ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐՏԷԶԸ**

Ինչպէս հրատարակած էինք նա-
խորդ թիւով իր բանասիրական և
պատմական աշխատութիւններով ծա-
նօթ Տիար Կ. Բասմաճեան անցած
չորեքշաբթի օր Մարտէյլ գաղով ուր-
բաթ օր մահնեցաւ ասկէ դէպի Կ-
պօլս։ Օգտուելով պատեհութենէն,
մենք բաւական տեղեկութիւններ
ստացանք իր պատրաստած Հայաս-
տանի քարտէզի մասին։

Մանրամաս և ընդարձակ քար-
տէզ մ'է այդ որ Տ. Բասմաճեանի
այժմեան ծրագրին համեմատ պիտի
բաղկանայ 4 կտոր թուղթերէ. որոնք
զնոյր կընայ կտալի մը վրայ փակ-
ցունելով մէկի վերածել, եթէ ուզէ,
պատէ մը կախելու համար։ Մնոր
վրայ մանրամասնօրէն նշանակուած
են Հայաստանի նոյն իսկ փոքրիկ
գիւղերը՝ իրենց նոր և միանգամայն
պատմական հին անունով. թէ՛
Հայաստանը և թէ՛ Կիլիկիան նշա-
նակուած են իրենց պատմական հին
ստիճաններով և նոր բաժանումներով.
մանուսր խնամ տարուած է ամէն
մէկ քաղաքի, գիւղի և այլնի գիր-
քերը և իրարմէ ունեցած հետաւո-
րութիւնները ճշտութեամբ ցոյց տա-
լու։ Լեռներն իրենց համեմատական
բարձրութիւններով կերկին քարտէ-
զին վրայ։

Աւերդը է բոլոր այսպիսի ման-
րակրկիտ և մեծ խնամով պատրաս-
տուած Հայաստանի քարտէզ մը հա-

յերէն տառերով՝ որի պէտքը չա-
տոնց զգալի եղած էր մեր մէջ գե-
ղեցիկ տպագրութեամբ լոյս ընծա-
յելու համար մեծ ծախքի կը կարո-
տի: Եւ ահա այդ գծաւորութիւնն է
որ մինչև այժմ կատեցուցած է պատ-
րաստուած քարտէշին հրատարա-
կութիւնը: Արդեօ՞ք չպիտի գտնուի
հայ մեկենաս մը որ յանձն առնէր
օգնել այսպիսի գործի մը:

Կերէի թէ Տ. Կ. Բասմաշեան պի-
տի ստիպուի իր պատրաստած քար-
տէշի բաժնորդագիրը բարձրացու-
նել այսուհետև 10 ֆրանքէն 15
ֆր.ի: Իսկ հրատարակուելէն յետոյ
4 կտորին գինը պիտի լինի 20 ֆր.:

ՌՈՒՄԲԻ ՊԱՅԹՈՒՄ ՄԵ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Այս վերնագրի տակ կը տեսնենք
փարիզի Figaro-ին մէջ Կ. պօլսէն ապ-
րիլ 16ին տրուած հետեւեալ հեռագրի-
րը.

«Էրզրումի վիլայէթին պատկանող
Երզնկա քաղաքին մէջ ապրիլ 13ին
ռումբ մը պայթեցաւ որ քանդեց
Սերգիս անուն հային տունը: Դրացի
տունները ֆնատուեցան: Սերգիսի
մէջէն գտնուեցան Սերգիսի և ուրիշ
երկու հայերի դիակները, ինչպէս և
Սերգիսի կնոջ մարմինը որ վիրաւոր-
ւած էր միայն: Հոն գտնուեցան
բազմաթիւ ռումբեր, փամփուշտի
ծրարներ, զէնքեր, փոքրիշատէ տի-
նամիդ և 3 մէգր Պիքֆօրտի լար:

«Ուրիշ երկու հայերի տունները
խուզարկութիւն կատարուելով երևան
հանուեցան 8 բէլովլըր, 2 լցուած
ռումբեր, 2 շրարնէլի պատեաններ,
պատերազմական փամփուշտներ, 1
Մազէրի հրացան և 1 ռուսական
հրացան:

«Հարցաքննութիւնը կը շարու-
նակուի:

«Հայերի Սոսնորդը և երեւի-
ները իրենց խորին ցաւ յայտնեցին
միւթէսարեֆին:»

ԶԱՐԻՔՈՎԸ ՅԱՐԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՅՈՒ

Պետերբուրգէն կը հաղորդեն թէ
Նիքոլայ ցարի իր ներկայութեան ըն-
դունեց Կ. պօլսի նախկին դեսպան
Զարիքօֆը: Յարին շնորհած այդ
ունկնդրութեան շատ մը մեկնութիւն
ներ կը տրուին: Կրտսէի թէ Զարիքօֆ
պաշտօնով մը Պալքաններ պիտի զրկուի,
պա՛նսեան Դաշնակցութիւնը ամ-
բայնքելու համար:

ՌՈՒՄԷՆԵԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՎԷՃԸ

Պետերբուրգի դեսպանների Խոր-
հրդաժողովը ապրիլ 15ի վերջին նո-
տինմէջ որոշեց Սիլիստրէ քաղաքը միայն
յանձնել Ռումուսիայէն, մերժելով Ռու-
մանիայի ուրիշ պահանջները: Սիլիստ-
րէի բնակիչները աղատ պիտի լինին
պուլկարահպատակ մնալու կամ ռու-
մանահպատակութիւն ընդունելու:
Հոն մնացող Պուլկարների դպրոցական
և կրօնական աղատութիւնները պի-
տի պահպանուին:

ԹԻՐԻՔԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կ. պօլսէն հեռագրած են թէ Պէյ-
րութի մէջ մի քանի անձերի զրգը-
ւած հակապատերազմական ցոյցին
պատճառով ժողովուրդը վախճելու և
խանութները փակելու են: Տեղական
իշխանութիւնները մի քանի ձերբա-
կալութիւններ ըրեր են և քաղաքի
իր սովորական վիճակն ունեցել է
դարձնալ:

— Կ. պօլսէն հեռագրած են «Հէ-
րալտ» ին թէ կառավարութիւնը դա-
ւադրութիւն մը երևան հանած է
որի նպատակն էր դահրնկեց ընել
սուլթան Բէշատը և անոր տեղը բարձ-
րացունել սուլթան Համիտը:

— Իշխան Սապահեթտինը ձերբակա-
լելու հրամանագիր մը հանուած է
որովհետև պատերազմական ատեանի
կողմէն իրեն զրկուած կոչնագրին
չպատասխանելով չէ երևցած:

— Բ. Դուռն որոշեց չթողադրել
Կ. պօլսի վերադառնալու ո՛չ նախորդ-
եպարքոս Քեամիլ փաշան, ո՛չ ալ
Մերալիյոսի նախագահ Ֆէրիտ փա-
շան:

— Ներքին գործերի նախարարու-
թիւնը իմացուց Պէյրութի, Դամաս-
կոսի, Հալէպի, Պաղատտի, Պասրաի,
Մուսուլի և Երուսաղէմի կառավար-
չութիւններին թէ Դաշլիճը որոշած է
որբաւական լեզուի գործածութիւնը
աղերսագիրներին, կառավարական
յայտարարութիւններին, դատարաննե-
րի և նախարարական վարժարանների
մէջ:

ՊԱԼԵԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐՍՉՄԸ

Արդէն հրատարակած ենք որ սերպ
կառավարութիւնը, համաձայնելով մեծ
տէրութիւնների պահանջին, հրաման
զրկած է Սքիւդարիի շուրջ գտնուող
իր զօրքերի հրամանատարին որ Թիւր-
քերին վրայ ունէ յարձակում ընելէ
դադրին: Թիւրք կառավարութիւնն
ալ Չէթինէի գերմանական դեսպա-
նին միջոցով հրահանգ զրկած է Սքիւ-
դարիի հրամանատարին որ թշնամա-
կան ունէ գործ չընեն սերպ զօրքերին
դէմ:

Մօնթէնէկոս մինակ մնացած, հա-
ւանօրէն չպիտի կրնայ յամառիլ և
պիտի համաձայնի տէրութիւնների
պահանջին: Այսու ամենայնիւ, երէկ
վերսկսած է կատաղի յարձակում մը
Սքիւդարիի վրայ:

— Ապրիլ 15ի (բշ.) կէսօրէն ըս-
կուած 10 օրի զինադադար եղած է
Պուլկարիայի և Թիւրքիայի միջև, հա-
ւանական է որ զինադադարին յա-
ջորդէ հաշտութիւնը: Զինադադարի
պայմանագրով լրանալէ յետոյ կարելի
է վերանորոգել: Հակառակ պարա-
գային մէջ եթէ ուզուի վերսկսիլ թըշ-
նամութիւնները, 48 ժամ առաջ իմաց
տալ պէտք է:

— Կ. պօլսէն կը հեռագրեն թէ
սպարապետ իզդէթ փաշա, ծովային
նախարար Մահմուտ փաշա և զօրա-
վար Զիա փաշա ապրիլ 20ի երեկոյին
Կ. պօլսի վերադարձած են Պուլկարի:

րէն ուր նախորդ օր, բացի Մօնթէ
նէկոսէն, միւս Դաշնակիցներէ պատ-
ւիրակներին հետ ստորագրած են
զինադադարը:

— Յունաստանի Դրան առաջարկել
է սկիւի զերինները վերադարձունել,
պայմանով որ պատերազմական գոր-
ծողութիւնների չմասնակցին: Բ.
Դուռն ընդունեց 5.000 օսմ. գերի-
ներ Յունիերի կողմէն պիտի զրկուին
Մէրսինայի նաւահանգիստը (Կիլիկիա):

— Դաշնակիցները ծանուցագրով
մը պատասխանեցին մեծ պետութիւն-
ներին, ապրիլ 21ի երեկոյին: Ենթա-
կալութեամբ կընդունին տէրութիւն-
ների միջնորդութիւնը հաշտութեան
համար և բանակցութիւնների միջո-
ցին կը վերապահեն իրենց դիտողու-
թիւններ ընել Թրակիայի և Ալպո-
նիայի սահմանների վերջնական որոշ-
ման և կղզիների խնդրին նկատմամբ:

ՆՈՒՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Փարիզական Տիւր Յակոբ Դար-
րիէյեան նուիրեց 1 տարեկան Արմէնիա
Հաճընի (Կիլիկիա) Առաջնորդարանին
և 1 տարեկան Արմէնիա Կ. պօլսի
Պէյրութաշի «Ահարոնեան Ակում»-ին:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Շարունակուում է
Բաժանորդագրութիւնը 1913 թ.

ՄԱՐՏ

Իրական, քաղաքական և հասարա-
կական երկարաթիւութիւն:
Տարեկան բաժնեգին 4 ռպլ.
Կէս տարուան 2 ռպլ.
Հասցէ՝ Rédaction de la revue « Mart »
MOSCOU (Russie)
Խմբ. հրատ. Ա. Թոռնանեան Կայնոռնի

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԵՒ ՌԵՍՈՒՑԻՆԵ Յ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՅՈՐԵԼԵԱՆԸ

Մեծարդոյ Տէր,

Անցեալ 1912 թւին լրացաւ մեր
շնորհալի բանաստեղծ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍ
ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ գրական գործու-
նէութեան երեսնամեակը: Այդ եր-
կարամեայ գրական գործունէութեան
ընթացքում Յ. Յովհաննիսեանի տա-
րանաստեղծական երկերը հայ գրա-
կանութեան ամենագեղեցիկ էջերից
մէկն են եղել: Յ. Յովհաննիսեանի
աչքի ընկնող բանաստեղծական տա-
ղանդը եւ երկարամեայ գրական-ու-
սուցչական գործունէութիւնը, որ վա-
ղուցի վեր շահել են հայ հասարա-
կութեան լայն խաւերի յարգանքն ու
համակրանքը, ցանկութիւն յառաջ
բերին պատշաճաւոր կերպով տօնելու
նրա երեսնամեայ գրական գործու-
նէութեան յորելեանը:

Բանաստեղծ և ուսուցիչ Յ. Յով-
հաննիսեանի յորելեանը տօնելը նա-
խաձեռնել էր էջմիածնի Գէորգեան
ձեմարանի ուսուցչական խումբը, որի
կազմին էր պատկանում նա երկար
տարիներ, սակայն մի շարք անակնկալ

հանգամանքներ խոչընդոտ հանդիսա-
ցան նախաձեռնողների գովելի ցան-
կութեան իրադրոժման: Այժմ, երբ Յ.
Յովհաննիսեանը պաշտօնով Բագու է
տեղափոխուել, նրա յորելեանական
հանդիսակատարութեան նախաձեռ-
նութիւնը իր վրայ է վերցրել հայ
մտաւորականների մի խումբ, որ
ընտրել է այդ նպատակի համար ա-
ռանձին յորելեանական լանձնաժողով
15 հոգուց բաղկացած:

Յորելեանական լանձնաժողովը, յանձն
առնելով կատարել այդ հաճելի պար-
տականութիւնը և միանգամայն վրա-
տահ լինելով հայրենի գրականու-
թեան շատագոյնների համակրութեան
վրայ, սրանով հրաւիրում է այն ան-
ձանց, որոնց համար թանկ է այս
կուլտուրական տօնը, ինչպէս և Ձեզ,
Մեծարդոյ Տէր, մասնակցել Ձեզ հա-
ճելի եղանակով յառաջիկայ հանդի-
սին, որը կայանալու է 1913 թւի ապ-
րիլի 27ին (Ն. Տ. մայիս 10) Բագ-
ուում:

Յանձնաժողովը խնդրում է հիմնար-
կութիւններից և մասնաւոր անձինք-
ներից վաղօրօք յայտնել յորելեանա-
կան հանդիսին մասնակցելու եղանա-
կի մասին: Բոլոր գրադրութիւննե-
րը, ինչպէս և ուղերձները, շնորհա-
ւորութիւնները և նուէրները պէտք է
ուղղել լանձնաժողովի նախագահի
անունով:

Մարտ 6ին 1913 թ.

Յանձնաժողովի նախագահ՝

Պօլոս ԿԱՐԱ-ՄՈՒՐՁԱ
Փոխ-նախագահ՝ Թադէոս ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Գանձապահ՝ Գեղամ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ
Քարտուղար՝ Արամ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Adresse pour lettres; Russie, Bakou.
Mr. Paul Kara-Moursa (Milutinskaja 4).
Adresse pour télégrammes; Bakou,
Karamoursa.

POUR LES PEUPLES D'ORIENT

Organe des revendications armé-
niennes, paraissant le 10 et le 25 de
chaque mois.

Directeurs: Francis de PRESSENSÉ
et Victor BÉRARD.

Abonnements: France, 8 fr. Etran-
ger, 10 fr.

Adresse de l'Administration: 31
Villa d'Alesia. (111 ter, Rue d'Alesia)
PARIS (XIVe).

Adresse de la Rédaction: M. Va-
randi, 4, rue Crebillon. PARIS 5e.

Այս թերթի կէսը ֆրանսերէն է և
կէսը անգլիերէն. այնպէս որ թէ՛
ֆրանսագէտներ և թէ՛ անգլագէտ-
ներ կրնան օգտուիլ անկէ:

Հրատարակուած է արդէն ապրիլ
10ի (9րդ) թիւը:

ՅՆՕՐԷՆ-ԻՄՔԱԳԻՐ

Մ. ԳԱՐԵՍԻԱՆԵԱՆ
ԲԱՐՍԷԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փոքրուգայեանի
Le Gérant: François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie da Mid